

MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI

Onur ŞATLI

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

**Bu Kitap, Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA'nın danışmanlığında yürütülen Onur ŞATLI'ya ait "Milliyetçiliğe İlişkin Kuramsal Açıklamalar" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.*

ISBN
978-625-375-175-3

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Kitap Adı
Milliyetçilik Kuramları

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Editör
Prof. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA
ORCID iD: 0000-0002-5291-060X

Yayıncı Sertifika No
47518

Yazar

Onur ŞATLI
ORCID iD: 0000-0002-1763-2114

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
SOC000000

DOI
10.37609/akya.3384

Kütüphane Kimlik Kartı
Şatlı, Onur.

Milliyetçilik Kuramları / Onur Şatlı; ed. Oğuzhan Göktolga.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
129 s. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253751753

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

*Değerli Eşim İmge Melisa
Ve Oğlum Göksenin Kaan'a*

ÖNSÖZ

Milliyetçilik teriminin net tanımı Siyaset Bilimi disiplini içerisinde henüz tam bir uzlaşıya varılamamış konulardan biridir. Sanıyorum bunun en önemli nedeni terimin barındırmış olduğu içeriğin muğlak olması ve disiplin içerisindeki başka terimlerle olan sıkı ilişkisidir. İçeriğin muğlaklığına ilişkin ilk durumu ele aldığımızda göreceğimiz husus dünya üzerindeki milliyetçilik örneklerinin iyi-kötü gibi temel bir ayrımında dahi birbirinden oldukça uzakta seyrediyor olmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus; bir Milliyetçilik türünün bir toplumda sadece iyi veya başka bir toplumda sadece kötü olması değildir. Aynı toplum nezdinde dahi incelediğimizde tarihsel olarak iyi ve kötü milliyetçilik örneklerine tanık olmamız çok olağandır.

Fichte'nin Napolyon işgali altındaki Almanlar için bir varoluş çağrısı olarak yapmış olduğu "Alman Ulusuna Söylev" eserinde ortaya koyduğu fikirler dönemselsel olarak incelendiğinde işgal altındaki bir halkın kendi millet bilincine varmasını sağlama nezdinde iyi olarak yorumlanabilir. Ancak aynı fikirler Almanların dünya hakimiyetinde insanlığa yol gösterecek yegâne millet olması noktasında Nazi iktidarında aşırı uçta bir milliyetçilik örneği sergilemiştir ki bunu kötü sınıfa rahatlıkla koyabiliyoruz. Görüldüğü üzere aynı millet, aynı fikirler ışığında farklı dönemlerde farklı refleksler verebilmektedir. Milliyetçiliğin muğlaklığı da buradan gelmektedir.

Milliyetçilik teriminin disiplinindeki diğer terimlerle olan ilişkisine baktığımızdaysa oldukça yüksek sayıda bir fazlalaşma göze çarpmaktadır. Halk, kavim, ırk, etnisite, kimlik ve daha sayamadığımız nice terim milliyetçilik ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir. Bu durum da araştırma alanının dipsiz bir kuyu gibi sonsuz bir içeriğe ve zenginliğe kavuşmasına neden olmuştur. Doğal olarak oluşan milliyetçiliğe ilişkin literatür zenginliği okuyucunun ve bu alanda akademik araştırma yapan öğrencilerin kafa ve fikir karışıklıklarına neden olabilmektedir.

Esasen milliyetçilik muğlaklığı ve zengin içeriği nedeniyle üzerinde ciddi bir şekilde çalışılması ve kapsayıcı üst kuram oluşturma çabasından çok karşılaştırmalı siyasetin bir konusu olarak incelenmelidir. Çünkü biraz önce bahsedilen konulardan da anlaşılacağı üzere dönemselsel refleksler aynı millet

nezdinde dahi farklı tepkilere neden olmaktadır. Her bir millet karşılaştırmalı bir bakış açısıyla dönemsel olarak incelendiğinde daha başarılı sonuçların alınacağı aşıkardır. Bu noktada kuramların içerikleri incelendiğinde her bir kuram farklı bir milletin, milliyetçilik oluşumunu açıklamada nokta atışı oturuyor ya da belirli bir ideolojik fikre temel sağlayan bir düşünce sistemi oluşturuyor olabilir. Ancak bu durumun dünya üzerindeki tüm milliyetçilikleri açıkladığını iddia etmek milliyetçiliğin gücünü hafife almakla eşdeğerdir. En basitinden milliyetçiliği sadece modern zamanın bir ürünü olarak ele alırsak Roma'da Hannibal karşısında birleşen Roma Lejyonlarının duygularını ne olarak değerlendireceğiz? Moğolları Cengiz Han önderliğinde birleştiren duygular sadece kendisinin karizmatik liderliğinden mi kaynaklanmıştır yoksa bu kitleler Moğol olduğunun bilincinde midir? Türklerin yıllardan beri süregelen tarihleri millet bilincinde olmadan mı seyretmiştir? Hristiyan dünyasının doğuya düzenlemiş olduğu Haçlı Seferleri sadece dini bir inançtan mı kaynaklanmıştır, bununla bağlantılı olarak milleti açıklamada din bir kıstas olamaz mı?

Bu ve benzeri sorular karşısında tatmin edici cevaplar veremeyen modernist kuramların yetersiz kaldığını düşünüyorum. Yine de bazı milliyetçilik türlerinin modern olduğunu kabul etmek gerekiyor. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri farklı milletler tarafından oluşturulan bir modern dönem devletidir. Ancak yine de bir Amerikan milleti oluşturma noktasında başarılıdır ve devletin milliyetçilik türü bütünüyle modernidir. Bu durum da modernist kuramların tamamen başarısız olmadıkları anlamına gelir. Ancak benzeri sebeple primordialist kuramlar da tümüyle etkin değildir. Çünkü primordial bağlara sahip olan milletler olduğu gibi modern bağlara sahip olarak oluşturulmuş milletler de mevcudiyettedir.

Bu durumda literatürde kendisine yer edinen ve bence en başarılı kuramsal açıklama olan etno-sembolizme bakabiliriz. Anthony Smith'in adıyla özdeşleşen bu kuramsal açıklama grubunda milletlerin etnik ve sembolik bağları ön plandadır. Bundan dolayı milleti tanımlarken bu bağlara bakmak zorundayız. Ancak milliyetçilik noktasında etno-sembolizm milliyetçiliğin bütünüyle modern olmasını savunarak hata etmektedir. Kısmen doğru olan bu ifadeyi şu şekilde düzeltmek bence daha da doğru olacaktır: "İdeolojik itici bir güç olarak görünen milliyetçilik bütünüyle moderndir.". Burada anlatmak istediğim etnik ve sembolik bağlara sahip olan tüm milletlerin milliyetçiliğin modern zamanlarda oluştuğunu söylemek yanlıştır. Ancak modern dönemle birlikte siyasal bir araç olarak ideolojilerin itici bir gücü olan milliyetçilik bütünüyle moderndir. Milliyetçilik, modern dönemle siyasetin önemli bir söylemi olmuş ve bu bağlamda döneme ayak uydurarak şekil değiştirmiştir. Geçmişin güvenlik kaygısıyla veya yeni

topraklar ve zenginlikler elde etme arzusuyla özdeşleşen milliyetçilik modern dönemde siyasetin bir unsuru olmuştur. Bu nedenle etno-sembolizm bu şekilde tamamlanarak daha doğru bir açıklamaya sahip olunabilir.

Bu kitabın amaç ve kapsamı yeni bir kuram oluşturmaktan çok okuyucuya milliyetçilik literatürüne bir giriş kitabı sunmaktır. Bu nedenle literatürde milliyetçiliğe ilişkin kuramsal açıklamalar klasik ve eleştirel olarak iki gruba ayrılmıştır. Öncelikle her iki grubun da önemli temsilcilerinin düşünceleri okuyucu nezdinde anlaşılabilirliği kolaylaştırmak ve rahat bir okuma sağlamak için özetlenmiştir. En nihayetinde kapsamlı bir milliyetçilik okumasına ilişkin bir yol haritası verilerek kitap tamamlanmıştır. Umuyorum ki okurda milliyetçiliğe ilişkin bir merak uyandırma ya da akademik araştırma yapan değerli öğrencilere fayda sağlanabilmiştir.

Kitabın ortaya çıkışı esnasında her türlü desteği sağlayan başta tez danışmanım Prof. Dr. Oğuzhan Göktolga olmak üzere değerli hocalarım Prof. Dr. Ahmet Karadağ, Prof. Dr. Hakan Özdemir ve Dr. Süleyman Ekici'ye sonsuz şükranlarımı sunarım. Kitabı yayımlanmaya değer bulan başta Yasin Dilmen olmak üzere tüm Akademisyen Kitabevi ailesine çok teşekkür ederim. İlk editörüm olan ve yazdığım her bir satır araştırma ve makalede değerli vaktini ayırarak beni sabırla eleştiren hem kendisini hem de oğlumuzu ihmal ettiğimde bile desteğini esirgemeyen ve bu noktada bu kitabın oluşmasına belki de en büyük katkıyı sağlayan, bana her daim inanıp cesaretlendiren değerli eşim İmge Melisa Şatlı'ya ve babasına ihtiyaç duyduğu çok küçük yaşına rağmen büyük bir sabırla çalışmalarımı tamamlamamı bekleyen canım oğlum Göksenin Kaan Şatlı'ya ayrıca sonsuz teşekkür ederim. Son olarak bu kitabı okumaya değer bulan siz değerli okurlara şükranlarımı sunarım.

Onur Şatlı
Ankara/2024

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	
MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK ÜZERİNE.....	3
BÖLÜM 2	
GELENEKSEL KURAMSAL AÇIKLAMALAR	13
2.1. Primordialist Açıklamalar	13
2.1.1. Clifford Geertz	14
2.1.2. Sadri Maksudi Arsal.....	17
2.1.3. Pierre L. van den Berghe.....	21
2.2. Modernist Açıklamalar.....	24
2.2.1. Elie Kedourie.....	25
2.2.2. Eric J. Hobsbawm.....	29
2.2.3. Tom Nairn.....	34
2.2.4. Benedict Anderson.....	37
2.2.5. Ernest Gellner.....	42
2.2.6. Miroslav Hroch.....	47
2.2.7. Liah Greenfeld.....	52
2.2.8. Michael Hechter	56
2.2.9. Paul Brass	60
2.2.10. John Breuilly	63
2.3. Etno Sembolcü Açıklamalar	66
2.3.1. John A. Armstrong.....	66
2.3.2. Josep R. Llobera	70
2.3.3. Anthony D. Smith.....	75

BÖLÜM 3

ELEŞTİREL KURAMSAL AÇIKLAMALAR	81
3.1. Michael Billig	81
3.2. Montserrat Guibernau	85
3.3. Craig Calhoun	89
3.4. Philip Spencer ve Howard Wollman	92
3.5. Feminist Açıklamalar	96

BÖLÜM 4

KURAMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI VE MİLLİYETÇİLİK ARAŞTIRMALARINDA KULLANILACAK YOL HARİTASI	101
SONUÇ	113
KAYNAKÇA	115

KAYNAKÇA

- Akıncı, A., “Milliyetçilik Kuramları”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2014, 15(1), ss. 131-150.
- Akkaya, A., (2020), “Elie Kedourie”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Alpar, G., (2020), “Clifford Geertz”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Anderson, B., (2001), “Milliyetçiliği Anlamaya Giriş”, *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, ed. Mustafa Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul.
- Anderson, B., (2020), *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, çev. İskender Savaşır, (Yenilenmiş ve Genişletilmiş Basım), Metis Yayınları, İstanbul.
- Anthias, F.; Yuval-Davis, N., (Ed.), (1989), *Woman-Nation-State*, (1st Edition), The Macmillan Press Ltd., UK.
- Armstrong, J.A., (1995), “Towards a Theory of Nationalism: Consensus and Dissensus”, *Notions of Nationalism*, ed. Sukumar Perival, Central European University Press, Hungary.
- Armstrong, J.A., (2018), *Milliyetçilikten Önce Milletler*, çev. S. Erdem Türközü, (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arsal, S.M., (2018), *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, (5. Baskı), Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul.
- Balibar, E., (2017a), “İrkçilik ve Milliyetçilik”, *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler*, ed. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, Metis Yayınları, İstanbul.
- Balibar, E., (2017b), “Ulus Biçimi: Tarih ve İdeoloji”, *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler*, ed. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, Metis Yayınları, İstanbul.
- Balibar, E., (2017c), “Bir Yeni İrkçilik Var mı?”, *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler*, ed. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, Metis Yayınları, İstanbul.
- Berghe, P.L.V.D., (1987), *The Ethnic Phenomenon*, (Paperback Edition), Greenwood Publishing Group, USA.
- Berghe, P.L.V.D., “Does Race Matter?”, *Nations and Nationalism*, 1995, 1(3), pp. 357-368.
- Berghe, P.L.V.D., (2007), “Race (Racism)”, *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, John Wiley and Sons, USA.
- Berghe, P.L.V.D., (2015), “Genotype and Phenotype”, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism*, John Wiley and Sons, USA.
- Bernasconi, R., (2018), *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede İrk ve İrkçilik*, çev. Zeynep Direk, İsmail Esiner, Tendü Meriç ve Nazlı Öktem, (5. Baskı), Metis Yayınları, İstanbul.
- Billig, M., (2002), *Banal Milliyetçilik*, çev. Cem Şişkolar, (1. Baskı), Gelenek Yayıncılık, İstanbul.
- Brass, P., (1985), “Ethnic Groups and the State”, *Ethnic Groups and the State*, Ed. Paul Brass, Barnes & Noble Books, USA.

- Brass, P., (1991), *Ethnicity and Nationalism*, (1st Edition), Sage Publications, New Delhi.
- Breuer, S., (2017), *Milliyetçilikler ve Faşizmler Fransa, İtalya ve Almanya Örnekler*, çev. Çiğdem Canan Dikmen, (2. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Breuilly, J., “Reflections on Nationalism”, *Philosophy of the Social Sciences*, 1985, 15(1), pp. 65-75.
- Breuilly, J., (1993), *Nationalism and the State*, (2nd Edition), Manchester University Press, UK.
- Breuilly, J., (1996), “Approaches to Nationalism”, *Mapping the Nation*, ed. Gopal Balakrishnan, Verso, UK.
- Breuilly, J., (2013a), “Nationalism and National Unification in Nineteenth-Century Europe”, *The Oxford Handbook of the History of Nationalism*, Ed. John Breuilly, Oxford University Press, UK.
- Breuilly, J., (2013b), “Introduction: Concepts, Approaches, Theories”, *The Oxford Handbook of the History of Nationalism*, Ed. John Breuilly, Oxford University Press, UK.
- Buçukçu, Ö., (2020), *Milliyetçilik Tarih, Teori ve Temel Meseleler*, (1. Baskı), Ketebe Yayınları, İstanbul.
- Calhoun, C., “Nationalism and Civil Society: Democracy, Diversity and Self-Determination”, *International Sociology*, 1993a, 8(4), pp. 387-411.
- Calhoun, C., “Nationalism and Ethnicity”, *Annual Review of Sociology*, 1993b, (19), pp. 211-239.
- Calhoun, C., “Nationalism, Political Community and the Representation of Society Or, Why Feeling at Home is not a Substitute for Public Space”, *European Journal of Social Theory*, 1999, 2(2), pp. 217-231.
- Calhoun, C., (2007), *Milliyetçilik*, çev. Bilgen Sütçüoğlu, (1. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Carr, E.H., (2019), *Milliyetçilik ve Sonrası*, çev. Osman Akınhay, (9. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Chatterjee, P., (2001), “Kimin Hayali Cemaati?”, *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, ed. Mustafa Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul.
- Dieckhoff, A.; Jaffrelot, C., (2018), “Giriş”, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek*, ed. Alain Dieckhoff ve Christophe Jaffrelot, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dieckhoff, A., (2018), “Siyasal Milliyetçiliğe Karşı Kültürel Milliyetçilik Mi?”, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek*, ed. Alain Dieckhoff ve Christophe Jaffrelot, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Enloe, C., (2003), *Muzlar, Plajlar ve Askeri Üsler Feminist Bakış Açısından Uluslararası Siyaset*, çev. Berna Kurt ve Ece Aydın, (1. Baskı), Çitlenbik Yayınları, İstanbul.
- Erdem, T., (2020), “Milliyetçilik”, *Milliyetçilik*, ed. Tefik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Geertz, C., (1996), “Primordial Ties”, *Ethnicity*, ed. John Hutchinson and Anthony D. Smith, Oxford University Press, UK.
- Geertz, C., (2010), *Kültürlerin Yorumlanması*, çev. Hakan Gür, (1. Baskı), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Geertz, C., (2015), “The Judging of Nations Some Comments on the Assessment of Regimes in the New States”, *Political Theory Without Borders*, ed. Robert E. Goodin and James S. Fishkin, John Wiley and Sons, USA.

- Gellner, E., (1965), *Thought and Change*, (1st Edition), The University of Chicago Press, USA.
- Gellner, E., “Ernest Gellner’s Reply “Do Nations Have Navels?”, *Nations and Nationalism*, 1996a, 2(3), pp. 366-370.
- Gellner, E., (1996b), “The Coming of Nationalism and Its Interpretation: The Myths of Nation and Class”, *Mapping the Nation*, ed. Gopal Balakrishnan, Verso, UK.
- Gellner, E., (1998), *Milliyetçiliğe Bakmak*, çev. Simten Coşar, Saltuk Özertürk ve Nalan Soyarık, (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gellner, E., (2018), *Uluslar ve Ulusçuluk*, çev. Büşra Ersanlı ve Günay Göksu Özdoğan, (3. Baskı), Hil Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Z., “Millet nedir?”, *İstanbul University Journal of Sociology*, 1997, 1(3), pp.146-154.
- Greenfeld, L., “Nationalism and Modernity”, *Social Research*, Spring 1996a, 63(1), pp. 3-40.
- Greenfeld, L., “The Modern Religion?”, *A Journal of Politics and Society*, 1996b, 10(2), pp. 169-191.
- Greenfeld, L., “Nationalism and the Mind”, *Nations and Nationalism*, 2005, 11(3), pp. 325-241.
- Greenfeld, L., (2012), “Nationalism”, *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Globalization*, Ed. George Ritzer, Blackwell Publishing, USA.
- Greenfeld, L., (2017), *Milliyetçilik Moderniteye Giden 5 Yol*, çev. Abdullah Yılmaz, (1. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Greenfeld, L., (2021), *Milliyetçilik Bir Kısa Tarih*, çev. Abdullah Yılmaz, (1. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Guibernau, M., (1997), *Milliyetçilikler 20. Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler*, çev. Neşe Nur Domaniç, (1. Baskı), Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Guibernau, M., “Nations Without States: Political Communities in the Global Age”, *Michigan Journal of International Law*, 2004, 25(4), pp. 1251-1282.
- Guibernau, M., “Nationalism versus Cosmopolitanism: A Comperative Approach”, *Journal of Catalan Intellectual History*, 2013, (5), pp. 13-34.
- Hechter, M., (1975), *Internal Colonialism The Celtic Fringe in British National Development, 1536-1966*, (1st Edition), University of California Press, USA.
- Hechter, M.; Levi, M., “The Comperative Analysis of Ethnoregional Movements”, *Ethnic and Racial Studies*, 1979, 2(3), ss. 260-274.
- Hobsbawm, E.J., (1999), “Ethnicity and Nationalism in Europe Today”, *Mapping the Nation*, ed. Gopal Balakrishnan, Verso, UK.
- Hobsbawm, E.J., (2000a), “Introduction: Inventing Traditions”, *The Invention of Tradition*, ed. Eric Hobsbawm and Terence Ranger, Cambridge University Press, UK.
- Hobsbawm, E.J., (2000b), “Mass-Producing Traditions: Europe, 1870-1914”, *The Invention of Tradition*, ed. Eric Hobsbawm and Terence Ranger, Cambridge University Press, UK.
- Hobsbawm, E.J., (2017), *Milletler ve Milliyetçilik*, çev. Osman Akınhay, (6. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Hroch, M., “Nationalism and National Movements: Comparing the Past and the Present of Central and Eastern Europe”, *Nations and Nationalism*, 1996a, 2(1), pp. 35-44.

- Hroch, M., (1996b), “From National Movement to the Fully-formed Nation: The Nation-building Process in Europe”, *Mapping the Nation*, ed. Gopal Balakrishnan, Verso, UK.
- Hroch, M., (1998), “Real and Constructed: The Nature of the Nation”, *The State of the Nation Ernest Gellner and the Theory of Nationalism*, ed. John A. Hall, Cambridge University Press, UK.
- Hroch, M., (2011), Avrupa’da Milli Uyanış Toplumsal Koşulların ve Toplulukların Karşılaştırmalı Analizi, çev. Ayşe Özdemir, (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hroch, M. (2015), European Nations Explaining Their Formation, transl. Karolina Graham, (1st. Edition), Verso, UK.
- Jaffrelot, C., (2018), “Bir Milliyetçilik Kuramı İçin”, *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek*, ed. Alain Dieckhoff ve Christophe Jaffrelot, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kedourie, E., “Revolutionary Nationalism in Asia and Africa”, *Government and Opposition*, 1968, 3(4), pp. 453-464.
- Kedourie, E., (2017), Avrupa’da Milliyetçilik, çev. Haluk Timurtaş, (1. Baskı), Köprü Kitapları, İstanbul.
- Kösoğlu, N., (2018), Milli Kültür ve Kimlik, (3. Baskı), Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul.
- Kösoğlu, N., (2020), Küreselleşme ve Milli Hayat, (3. Baskı), Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul.
- Llobera, J., “The Idea of Volksgeist in the Formation of Catalan Nationalist Ideology”, *Ethnic and Racial Studies*, 1983, 6(3), pp. 332-350.
- Llobera, J., “State and Nation in Medieval France”, *Journal of Historical Sociology*, 1994, 7(3), pp. 343-362.
- Llobera, J., (2007), Modernliğin Tanrısı Batı Avrupa’da Milliyetçiliğin Gelişimi, çev. Emek Akman ve Ebru Akman, (1. Baskı), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Marx, K; Engels, F., (2019), Komünist Manifesto, çev. Celal Üster ve Nur Deriş, (35. Baskı), Can Yayınları, İstanbul.
- Nairn, T., (1981), The Break-Up of Britain Crisis and Neo-Nationalism, (2nd Edition), Verso, UK.
- Nairn, T., (2001), “Enternasyonalizm ve Yeniden Doğuş”, *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, ed. Mustafa Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul.
- Nairn, T., (2015), Milliyetçiliğin Yüzleri Janus’a Yeni Bir Bakış, çev. Seda Kırdar ve Mehmet Ratip, (1. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Osmanbaşoğlu, G.K., (2020), “Pierre L. van den Berghe”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Poyraz, T., (2020), “Etnisite”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Renan, E., (2021), Ulus Nedir?, çev. Gökçe Yavaş, (3. Baskı), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Saygılı, R., (2020), “Millet”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Sevim, A., (2008), Halk Milliyetçiliğinin Öncüsü Herder, (1. Baskı), Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Shils, E., “Primordial, Personal, Sacred and Civil Ties: Some Particular Observations on the Relationships of Sociological Research and Theory”, *The British Journal of Sociology*, 1957, 8(2), pp. 130-145.
- Sıdal, S., (2020a), “Eric John Ernest Hobsbawm”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.

- Sıdal, S., (2020b), “Benedict Richard O’Gorman Anderson”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Sıdal, S., (2020c), “Ernest Andre Gellner”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Sirman, N., (2009), “Kadınların Milliyeti”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4: Milliyetçilik*, ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Smith, A.D., “Nationalism and Classical Social Theory”, *The British Journal of Sociology*, 1983, 34(1), pp. 19-38.
- Smith, A.D., “The Nation: Invented, Imagined, Reconstructed?”, *Millennium: Journal of International Studies*, 1991, 20(3), pp. 353-368.
- Smith, A.D., “Ethnic Nationalism and the Plight of Minorities”, *Journal of Refugee Studies*, 1994, 7(2/3), pp. 186-198.
- Smith, A.D., (1998), *Nationalism and Modernism A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism*, (1st Edition), Routledge, UK.
- Smith, A.D., “The Sacred Dimension of Nationalism”, *Millennium: Journal of International Studies*, 2000, 29(3), pp. 791-814.
- Smith, A.D., (2001), “Milliyetçilik ve Tarihçiler”, *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, ed. Mustafa Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul.
- Smith, A.D., (2002a), *Ulusların Etnik Kökeni*, çev. Sonay Bayramoğlu ve Hülya Kendir, (1. Baskı), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Smith, A.D., (2002b), *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, çev. Derya Kömürcü, (1. Baskı), Everest Yayınları, İstanbul.
- Smith, A.D., (2013), *Milliyetçilik Kuram İdeoloji Tarih*, çev. Ümit Hüsrev Yolsal, (1. Baskı), Atıf Yayınları, Ankara.
- Smith, A.D., (2017a), *Etno-Sembolizm ve Milliyetçilik*, çev. Bilge Firuze Çallı, (1. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Smith, A.D., (2017b), *Milli Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener, (9. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Smith, A.D., (2018), *Seçilmiş Halklar*, çev. Ayhan Küçük, (1. Baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Spencer, P.; Wollman, H., “Nationalism and Democracy in the Transition from Communism in Eastern Europe”, *Contemporary Politics*, 1997, 3(2), pp. 171-188.
- Spencer, P.; Wollman, H., (2020), *Milliyetçilik*, çev., Kübra Kelebekoğlu, (1. Baskı), Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Şanlı, A., (2020), “Tom Nairn”, *Milliyetçilik*, ed. Tevfik Erdem, Otorite Yayınları, Antalya.
- Walby, S., “Is Citizenship Gendered?”, *Sociology*, 1994, 28(2), pp. 379-395.
- Walby, S., (1999), “Woman and Nation”, *Mapping the Nation*, ed. Gopal Balakrishnan, Verso, UK.
- Yuval-Davis, N., (2010), *Cinsiyet ve Millet*, çev. Ayşin Bektaş, (3. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.